

Aquinói Szent Tamás, Tommaso d'Aquino (Roccasecca, 1224 vége/1225 eleje – Fossanova, 1274. március 7.), olasz teológus, skolasztikus filozófus, Domonkos-rendi szerzetes, a keresztény misztika egyik képviselője. Angyali Doktor (Doctor Angelicus) néven is ismert.

Tamás a nápolyi Aquinói grófok nemzetségéből származott. Már öt éves korában a közeli montecassinói bencés kolostorba adták nevelésre. A kor fölfogása szerint családja és háza fényét kellett volna növelnie, ha nem házasság útján, legalább mint tekintélyes püspök, apát, bíboros vagy mint pápa. A nemes ifjúnak azonban nem ilyesmi forgott a fejében.

Tizennégy éves korában magasabb tanulmányokra Nápolyba küldték, és itt megismerte az akkoriban kivirágzó dominikánusok prédikátor rendjét. Elhatározása, hogy életét a szent tudományoknak áldozza, 1244-ben a nápolyi domonkos kolostorba vezette, ahol a rendbe való föl vételét kérte, bár családja hevesen ellenezte, hogy kolduló szerzetbe lépjen. Rendi előjárói még ugyanabban az évben továbbirányították tudományos kiképzésre: Rómán és Bolognán át Párizsba kellett volna mennie. Útközben, Rómától északra, testvérei útját állták, az atyai várba hurcolták és ott fogva tartották. Tamás végig ellenállt minden csábításnak, amellyel életre szóló elhatározásának visszavonására akarták bírni. Az imádságnak és a tanulásnak élt, míg végül is tizenöt hónap után a domonkosok segítségével kiszabadult. Johannes Teutonicus általános rendfőnök személyesen kísérte Párizsba.

Tamás 1245-ben érkezett Franciaország fővárosába, és itt találkozott először a rend nagytekintélyű hittudósával, Nagy Szent Alberttal. Három éven át hallgatta Albert előadásait. Amikor a párizsi egyetemes káptalan (1248) Albertet megbízta, hogy Kölnben létesítsen rendi főiskolát, Tamás együtt ment tanárával, és négy évet töltött tanulással a Rajna menti városban.

1252-ben Tamás ismét Párizsban tartózkodott, és akkor már bakkalaureus fokozatú főiskolai tanárként maga is előadásokat tartott. Ebben az időben robbant ki az az elkeseredett harc, amelyet a világi papok közül kikerült párizsi professzorok vívtak a ferences és domonkos

rendből való, tudományosságban náluk jelentősebb kollégáik ellen. Tamás rendjének jogait védelmezte. 1256-ban IV. Sándor pápa közbelépésére fölvtették a bekebelezett magiszterek sorába, és a Notre- Dame kancellárjától engedélyt kapott, hogy önálló, nyilvános tanító tevékenységet folytathasson mint professzor. Akadémiai előadásaiiban elsősorban eredetiségét, nyitottságát és önállóságát dicsérték. E párizsi működése alatt (1252--1259) keletkeztek többek közt kommentárjai (Petrus Lombardus Szentenciás könyvéhez, Izaiáshoz és Boëthiusnak a Szentháromságról írott művéhez), valamint Az igazságról szóló értekezése.

Tamás a hatvanas évek nagyobb részét (1259--1269) hazájában, Itáliában töltötte, itt is teológiát tanított. 1260-ban IV. Orbán a pápai udvarba hívta. A görög császárral folytatott uniós tárgyalásokon Tamásnak kellett a római Egyház álláspontját képviselnie. 1265-ben átvette Rómában a rendi főiskola vezetését, 1267-től 1269-ig pedig VI. Kelemen udvarában tartózkodott. Közben fáradhatatlanul végezte a tudományos munkát. Erről tanúskodik a Pogányok elleni summa, amelyet domonkos misszionáriusok számára írt tan- és tanítókönyvnek, továbbá Az Isten hatalmáról, A fejedelmek kormányzásáról írt művei, s mindenekelőtt a Summa Theologiae, a tudományosság és a gondolati mélység, az összefoglaló látás és a világosság mesterműve, amelynek elrendezése, rendszere és fölépítése csak kora hatalmas dómjaihoz hasonlítható.

1269-ben Tamást rendi előjárói ismét a párizsi egyetemre szólították teológiai professzornak. A párizsi évek (1269--1272) jelentik tudományos munkásságának csúcspontját. Rendkívül termékeny irodalmi munkásság és súlyos harcok évei ezek. A kolduló rendekkel szemben tanúsított ellenállás még mindig nem csitult el. Brabanti Sigerius a világ keletkezéséről, az emberi lélekről és az akarat szabadságáról olyan nézeteket vallott, amelyeket nem lehetett összeegyeztetni a keresztény dogmával. De parázs vita folyt a -- főképp ferencesek által képviselt --konzervatív ágostonos irányzat valamint Nagy Szent Albert és Aquinói Tamás haladó arisztotelizmusa között is.

1272-ben Tamást rendje visszahívta és megbízta, hogy Nápolyban központi teológiai főiskolát, ún. studium generalét szervezzon. Két évvel később ismét kiragadták ebből a nyugodt tevékenykedésből, amikor X. Gergely pápa a lyoni uniós zsinatra küldte (1274). Súlyos betegsége ellenére Tamás útra kelt, de nem jutott messzire. Március 7-én a kora reggeli órákban meghalt a fossanuovai ciszterci kolostorban. XXII. János pápa 1323-ban szentté avatta. XIII. Leó 1880-ban minden katolikus tanító tevékenység védőszentjévé tette.

Aquinói Szent Tamás, a filozófus és teológus szenvedélyes érdeklődése Isten megismerésére irányult. Nemcsak a hit fényénél kereste Istent, hanem az értelem fényénél, azaz a filozófia eszközeivel is. Tamás ezt a megismerést öt „istenbizonyítékba" foglalta össze, és bennük úgy

következtet, hogy a világ úgy, amint van, nem jöhetett létre magától, a benne található rend és célszerűség egy természetfeletti értelmet követel: „Hatásaiból belátjuk, hogy van Isten, Ő a többi dolgok oka, és hogy fölülmúl mindent, és maga alatt hagy minden létezőt. És ez a végső és legtökéletesebb ismeretünk ebben az életben.”

Aquinói Tamás teológus volt, Isten ismerője. Végső bölcsességét és legmélyebb ismereteit a hitből merítette: „A hit előíze annak a tudásnak, amely a jövőben boldoggá tesz minket.” A hit és a tudás az ő számára nem ellenkezett egymással: „A kegyelem ajándékai oly módon fűződnek a természethez, hogy azt nem szüntetik meg, hanem tökéletesítik. Ezért a hit fénye, amely kegyelemszerűen árad belénk, nem oltja ki a természetes tudás fényét, amely természetes örökségünk.” Isten ajándékozta az embernek a hit világosságát, és ezzel olyan igazságokat nyilatkoztatott ki, amelyek minden emberi tudást fölülmúlnak. De ugyanaz az Isten kölcsönözte az embernek a megismerő képességet is, s adta vele együtt azt a megbízást, hogy hajtsa uralma alá a földet. A hitnek és az értelemnek tehát Istenben van a forrása, és ezért sohasem kerülhetnek egymással ellentétbe.

A hitnek és a tudásnak ez az egysége Tamás kérdésfeltevéseinek és válaszainak, értekezéseinek és imáinak a kulcsszava. Amit a görög bölcselek és az arabok, amit Szent Ágoston és a többi egyházatyák Istenről és a világról, a kegyelemről és a természetről mondtak, azt mind átfogta, átizzította és egységbe foglalta Tamás világos és mély szelleme.

Azt akarta, hogy az egész ember testestül-lelkestül táruljon ki Isten előtt. Ezért szembefordult azzal az egészségtelen, természetellenes aszkézissal, amely túlzó test-ellenességével a lelki és vallásos élet elkorcsosulásához és elnyomorodásához vezet. „Mivel az ember természete lélekből és testből, szellemi és érzéki összetevőkből áll, jó az embernek, hogy teljes egészében az erényt szolgálja, azaz szellemi és érzéki részével, testével egyaránt. És ezért az ember erényességéhez szükséges, hogy az igazságos viszonzás szándéka ne csak a lélek szellemi felében éljen, hanem érzéki felében, sőt magában a testben is, és hogy maga a test is arra törekedjék, hogy az erénynek szolgáljon.”

Tamás azonban csak azért lehetett nagy hittudós, mert nagy imádkozó is volt. Jól tudta, hogy az embernek latba kell vetnie szellemének és akaratának minden erejét: „Ha valaki elmulasztja megtenni, ami erejéből telik, és odafentről csodát vár, tulajdonképpen kísérti az Istent.” Az ember nem ülhet ölbe tett kézzel. A mennyország ugyanis olyan, mint egy kiterjedt tenger, de nekünk kell belévetnünk a hálót; olyan, mint egy értékes gyöngy, de a gyöngyöt nekünk kell megkeresnünk; olyan, mint az elrejtett kincs, de a kincset nekünk kell kiásnunk.

Azt is tudta, hogy minden emberi tudás csak töredék, hogy semmiféle földi képesség sem tudja elvezetni az embert igazi céljaihoz: Istennek kell az ő kegyelmével hozzánk jönnie. Az ember alázatos szívvel csak odaléphet Isten elé, és föltárukozhat előtte. Tamás tisztában volt azzal, hogy „csak a kicsinyek részesülnek kinyilatkoztatásban”: „Az alázat teszi az embert alkalmassá Isten befogadására, az teszi képessé a bölcsességre”.

Tudjuk, hogy Tamás valahányszor el akart mélyedni a szellemi világban, a feszülethez vagy a tabernákulum elé lépett és megvilágosításért imádkozott. Az akkori emberek és mi maiak is hódolattal és tisztelettel állunk ennek a hittudósnak és szentnek gigászi teljesítménye előtt, Tamás azonban mindig tudatában volt saját kicsinységének és szegénységének. A legenda elmondja, hogy egyszer a keresztt előtt állva az Úr hangját hallotta: „Helyesen írtál rólam, Tamás. Milyen jutalmat szeretnél érte?” Tamás ezt felelte: „Egyedül csak téged, Uram. Minden, amit írtam, előttem csak pelyva.”

Utolsó imája amelyet a halállal szemtől szemben mondott, nagy lelkének szellemét leheli: „Téged fogadlak, lelkem váltságdíja. Irántad való szeretetből tanultam, virrasztottam és fáradoztam. Téged prédikáltalak és tanítottalak. Sohasem szóltam ellened semmit. Nem ragaszkodom makacsul nézetemhez, hanem ha bármit is helytelenül szóltam erről a Szentségről, alávetem magam a Szent Római Egyház ítéletének, és az iránta tanúsított engedelmisségben távozom ebből a világból.”

Szent Tamás Terracina közelében halt meg, 1274. március 7-én. 1323- ban avatták szentté, s még ebben az évben fölvevették ünnepét a római naptárba, halála napjára. Mivel ez a nap legtöbbször nagybőjtbe esik, 1969-től január 28-án ünnepeljük, amely napon 1369-ben átvitték az ereklyéit Toulouse-ba.